

**LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS KANCELIARIJOS
EKONOMIKOS POLITIKOS GRUPĖ
STRATEGINIO PLANAVIMO IR STEBĖSENOS GRUPĖ**

PAŽYMA

**DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS NUTARIMO „DĖL 2021–2030 METŲ
ŽEMĖS ŪKIO, MAISTO ŪKIO, KAIMO PLĖTROS IR ŽUVININKYSTĖS PLĖTROS
PROGRAMOS PATVIRTINIMO“ PROJEKTO
(TAP NR. 21-1859; TAIS NR. 21-33981(2))**

2022-02-09 Nr. NV-328

Vilnius

1. Projekto rengėja – Žemės ūkio ministerija (ŽŪM).

2. Projekto tikslas – patvirtinti 2021–2030 metų žemės ūkio, maisto, kaimo plėtros ir žuvininkystės plėtros programą (toliau – Programa), kuria siekiama įgyvendinti 2021-2030 metų nacionalinio pažangos plano 1.14, 2.12 ir 6.2 uždavinius.

3. Dabartinė situacija:

2020 m. rugsėjo 9 d. Vyriausybė patvirtino 2021–2030 m. nacionalinį pažangos planą (toliau – NPP), kuriuo siekiama nustatyti pagrindinius ateinančią dešimtmetį valstybėje siekiamus pokyčius, užtikrinančius pažangą socialinėje, ekonominėje, aplinkos bei saugumo srityse, ir sutelkti finansavimo šaltinius šiems pokyčiams įgyvendinti. NPP *inter alia* yra numatyti žemės ūkio, maisto pramonės, žuvininkystės sektoriuose sukuriama pridėtinė vertė bei konkurencingumo didinimo; vietos maisto produktų pasiūlos didinimo ir veiksmingos jų trumpųjų tiekimo grandinių sistemos plėtojimo; tvaraus ir bioekonomikos principais paremto ūkininkavimo visose žemės ūkio šakose plėtojimo uždaviniai. Siekiant įgyvendinti šiuos NPP uždavinius buvo parengtas Programos projektas.

4. Projekto esmė: siūloma patvirtinti Programą (įgyvendinant valstybės strateginio planavimo pertvarkos reikalavimus). Į Programos projektą įtraukti 3 uždaviniai, už kurių įgyvendinimą ir poveikio rodiklių pasiekimą NPP yra atsakinga ŽŪM, ir kurie atitinka žemės ir maisto ūkio, kaimo plėtros, žuvininkystės, veterinarijos ir žemės tvarkymo valstybės veiklos sritį. Įgyvendinant Programą taip pat dalyvaus Ekonomikos ir inovacijų ministerija, Kultūros ministerija, Aplinkos ministerija.

NPP 1.14 uždavinys – „Didinti žemės ūkio, maisto pramonės, žuvininkystės sektoriuose sukuriama pridėtinę vertę bei konkurencingumą“

Uždavinio rodikliai:

1.14.1. Pridėtinė vertė, tenkanti vienai faktiškai dirbtai valandai žemės ūkio, miškininkystės ir žuvininkystės sektoriuje, palyginti su ES valstybėmis narėmis (perkamosios galios standartais) (2019 m. – 16 vieta; 2025 m. – 13 vieta; 2030 m. – 11 vieta).

1.14.2. Lietuviškos kilmės perdirbtų žemės ūkio produktų eksportas, dalis nuo viso žemės ūkio ir maisto produktų eksporto (2019 m. – 42 proc.; 2025 m. – 50 proc.; 2030 m. – 60 proc.).

Problema: Žemės ūkio, maisto pramonės ir žuvininkystės sektorių konkurencingumas atsilieka lyginant su ES bei šalies viduje. *Spręstinios problemos priežastys* (prioriteto tvarka):

1. Lietuvos pridėtinė vertė žemės ūkio, miškininkystės ir žuvininkystės sektoriuose per dirbtą valandą smarkiai atsilieka nuo ES-28 vidurkio (2019 m. Lietuvos – 8,8 proc., ES-28 – 12,3 proc., pagal perkamosios galios standartus).
2. Žemės ūkis rizikingesnis už kitus sektorius.
3. Nesutvarkyta inžinerinė infrastruktūra žemės ūkio ir žuvininkystės sektoriuje (melioracijos įrenginiai ir žuvininkystės produktų iškrovimo vietos).
4. Sektoriuje neišnaudojami tvarumo metodai konkurencingumui didinti.
5. Ūkininkų, akvakultūros subjektų, žvejų ir produkcijos perdirbėjų bendradarbiavimo su mokslu fragmentiškumas, nesukuriantis prielaidų įgyvendinti tęstinių bendrų veiklų.

6. Žemės ūkis yra mažiausiai skaitmenizuotas sektorius. 2019 m. kaimo vietovėse gyvenančių asmenų kasdien naudojasi kompiuteriu 20 proc. punktų mažiau nei miestuose, o internetu – 16 proc. punktų mažiau.
7. Nepatrauklus sektorius ir jo įvaizdis, trūksta pozityvaus informavimo apie žemės ūkį.
8. Per mažas dėmesys skiriamas veiklos diversifikavimui. 2021 m. duomenimis, alternatyviaja veikla žemės ūkio sektoriuje užsiima tik 0,5 proc. valdų.

Pažangos priemonės, kuriomis sprendžiama problema:

1. Nustatyti ir įdiegti į gamybą tvarios žemės ūkio gamybos ir perdirbimo principus, užtikrinant produktyvumą ir konkurencingumą vietos ir eksporto rinkose (šalinamos 3, 4 ir 8 priežastys).
2. Pagerinti valstybei nuosavybės teise priklausančių melioracijos statinių būklę didinant žemės ūkio veiklos konkurencingumą (šalinamos 3, 4, 7 ir 8 priežastys).
3. Sudaryti sąlygas perspektyvioms, konkurencingoms ir patrauklioms tvarios žvejybos, darnios akvakultūros, saugaus žuvininkystės produktų tiekimo veikloms ir panaudoti mėlynosios ekonomikos teikiamas galimybes žvejybos ir akvakultūros regionuose (šalinamos 1–6 ir 8 priežastys).

NPP 2.12 uždavinys – „Didinti vietos maisto produktų pasiūlą ir plėtoti veiksmingą jų trumpųjų tiekimo grandinių sistemą“

Uždavinio rodikliai:

2.12.1. Ūkininkų ir šeimos ūkių, kurie tiesiogiai vartotojams parduoda daugiau kaip 50 procentų savo parduotos produkcijos, skaičius (2016 m. – 36 tūkst. vnt.; 2025 m. – 38 tūkst. vnt.; 2030 m. – 40 tūkst. vnt.).

Problema: Neveiksminga trumpųjų tiekimo grandinių sistema neskatina vietos produktų vartojimo bei įsigijimo tiesiogiai iš ūkininkų. *Spręstinos problemos priežastys* (prioriteto tvarka):

1. Nepakankamai veiksminga trumpųjų tiekimo grandinių sistema.
2. Vartotojams trūksta informacijos, kaip ir kur įsigyti šviežių maisto produktų.
3. Vyrauja ekstensyvus ekologinis ūkininkavimo būdas, kuris stabdo siekį iki 2030 m. padvigubinti ekologinius ūkius iki 16,2 proc.
4. Lėta pagamintų pagal nacionalinę žemės ūkio ir maisto kokybės sistemą (NKP) produktų plėtra. Iki šiol NKP sistemoje nėra nė vieno mėsos, pieno, grūdų maisto produktų gamintojo.
5. Trūksta investicijų siekiant užsitikrinti produktyvią kokybės ir saugos maisto ir pašarų produktų kontrolę, ligų prognozavimo stebėseną.

Pažangos priemonės, kuriomis sprendžiama problema:

1. Didinti produkcijos pridėtinę vertę remiant ekologiškų, sveikatai palankių ir kokybiškų maisto produktų gamybą bei vartojimą (šalinamos 1–4 priežastys).
2. Užtikrinti trumpųjų maisto grandinių plėtrą (šalinamos 1 ir 3 priežastys (papildant aukščiau nurodytą pažangos priemonę)).

NPP 6.2 uždavinys – „Plėtoti tvarų ir bioekonomikos principais paremtą ūkininkavimą visose žemės ūkio šakose“

Uždavinio rodikliai:

6.2.1. Žemės ūkio sektoriuje išmetamų ŠESD kiekio pokytis, palyginti su 2005 m. kiekiu (2016–2018 m. – 3,1 proc.; 2025 m. – (-3,8) proc.; 2030 m. – (-11) proc.).

6.2.2. Žemės ūkio veiklos išmetamo NH₃ kiekio pokytis, palyginti su 2005 m. kiekiu (2019 m. – (-4,8) proc.; 2025 m. – (-10) proc.; 2030 m. – (-10) proc.).

6.2.3. Agrarinėse teritorijose gyvenančių paukščių populiacijų indekso pokytis (2018 m. – (-0,77) ; 2025 m. – 0; 2030 m. – 0,3 metinis indekso pokytis).

6.2.4. Vidutinio humusingumo plotų žemės ūkio naudmenose dalis reprezentatyvioje šalies teritorijoje (2015 m. – 36,07 proc.; 2025 m. – 39 proc.; 2030 m. – 43 proc.).

6.2.5. Žemės naudmenų ir miškininkystės sektoriuose absorbuotų ŠESD kiekis (2019 m. – (-5,4); 2025 m. – (-5,9); 2030 m. – (-6,8) mln. t CO₂ ekv.).

6.2.6. Sutaupyta žemės ūkio sektoriuje energijos kiekis (2020 m. – 0 GWh; 2025 m. – 272,8 0 GWh; 2030 m. – 545,6 0 GWh).

6.2.7. Naudojamų ekologinio žemės ūkio naudmenų dalis nuo žemės ūkio produkcijos gamintojų naudojamų žemės ūkio naudmenų (2019 m. – 8,1 proc.; 2025 m. – 12 proc.; 2030 m. – 16,2 proc.).

Problema: Žemės ūkio, žuvininkystės ir miškininkystės sektoriuose veikla plėtojama per mažai taikant tvarumo ir bioekonomikos principus. *Spręstinios problemos priežastys* (prioriteto tvarka):

1. Nepakankamai plečiamas tvarus ūkininkavimas.
2. Neefektyvus mažai išskiriančių ŠESD technologijų diegimas, investicijų trūkumas.
3. Įprastinėms žemės ūkio kultūroms sunku prisitaikyti prie besikeičiančio klimato.
4. Neefektyvus ir nepakankamas kvapų ir oro taršos mažinimo, dirvožemio, vandens apsaugos priemonių taikymas.
5. Nepakankamas dėmesys skiriamas biologinei įvairovei išsaugoti.

Pažangos priemonės, kuriomis sprendžiama problema:

1. Pritaikyti aplinkos, klimato kaitos ir kitus valdymo įsipareigojimus bei inovatyvias, tausias technologijas žemės ūkio ir miškininkystės veikloje (šalinamos 1, 2, 4 ir 5 priežastys).
2. Didinti ŠESD absorbcinius pajėgumus (atkuriant pelkių (durpžemių) hidrologinį režimą) (šalinama 2 priežastis).
3. Atkurti ir gerinti su žemės ūkiu ir miškininkyste susijusias ekosistemas (šalinamos 3 ir 5 priežastys).
4. Pritaikyti aplinkos, klimato kaitos ir kitus valdymo įsipareigojimus bei inovatyvias, tausias technologijas jūrų reikalų ir žuvininkystės veikloje (šalinamos 4–5 priežastys).

Programos nauda ir įgyvendinimo kaštai:

- numatoma, kad patvirtinus Programą bus sudarytos prielaidos įgyvendinti NPP iškeltus uždavinius per artimiausius 10 metų – padidinti ž. ū. sektoriaus pridėtinę vertę ir konkurencingumą skatinant vietos produktų pasiūlą ir vartojimą, investuojant į tvarų ir bioekonomikos principais paremtą ūkininkavimą bei Žaliojo kurso tikslų įgyvendinimą;
- Programai įgyvendinti planuojama **skirti 1 699 306 tūkst. Eur** – iš jų **1 654 946 tūkst. Eur** ES fondų investicijos, bendrojo finansavimo ir privačių šaltinių lėšos, **16 000 tūkst. Eur** Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plano lėšos bei **28 360 tūkst. Eur** valstybės biudžeto lėšos (1.14 uždaviniui – 1 156 058 tūkst. Eur; 2.12 uždaviniui – 25 194 tūkst. Eur; 6.2 uždaviniui – 518 053 tūkst. Eur).

5. Derinimas:

- Programos projektą parengė žemės ūkio ministro įsakymu sudaryta darbo grupė, kurios veikloje dalyvavo Aplinkos ministerijos ir Finansų ministerijos atstovai, prireikęs galėjo būti kviečiami kitų institucijų atstovai (prisijungė Energetikos ministerijos atstovas). Viso rengimo proceso, kuris prasidėjo dar 2020 m., metu reguliariai vyko turinio derinimas su suinteresuotomis institucijomis, socialiniais ir ekonominiais partneriais bei organizacijomis. Su Finansų ministerija ir Vyriausybės kanceliarija Projektas darbo tvarka buvo derintas keletą kartų, organizuoti tarpinstituciniai pasitarimai ir t. t.;
- teikiamas Projektas suderintas be pastabų su Finansų, Teisingumo, Susisiekimo ministerijomis;
- atsižvelgta (suderinta) į Aplinkos, Sveikatos apsaugos, Socialinės apsaugos ir darbo, Švietimo, mokslo ir sporto, Ekonomikos ir inovacijų, Energetikos ministerijų teiktas pastabas;
- suderinta darbo tvarka dėl kelių Vidaus reikalų ministerijos pastabų, tačiau lieka iš dalies atsižvelgta į siūlymą Programoje nustatyti regioninę (-es) pažangos priemonę (-es) (pagrįsti argumentai dėl dalinio atsižvelgimo pateikiami derinimo pažymoje);
- Vyriausybės kanceliarijos Teisės grupė pateikė tikslinamojo, redakcinio pobūdžio, juridinės technikos pastabas.

6. Atitikimas Vyriausybės programai – Projektas neprieštarauja Vyriausybės programai.

7. Dalykinio vertinimo išvada – Programos projektą siūlome svarstyti tarpinstituciniame pasitarime, iki kurio rengėjai įvertins Vyriausybės kanceliarijos Teisės grupės 2022-02-08 išvadoje Nr. NV-310 pateiktas pastabas, taip pat šias Ekonomikos politikos bei Strateginio planavimo ir stebėsenos grupių pastabas ir siūlymus:

- pastebėtina, kad Programos projekto I skyriuje nurodytos NPP 1.14 uždavinio pažangos priemonės, kuriomis sprendžiama problema, pašalina ne visas išvadintas priežastis (jų neapbrėpia) arba šalinamos priežastys netiksliai nurodytos pagal pateikiamą numeraciją. Taip pat lieka neaišku, kokia pažangos priemone būtų siekiama pašalinti NPP 2.12 pažangos uždavinio spręstiną problemos 5 priežastį, nes nurodytos tik pažangos priemonės, kuriomis būtų šalinamos spręstinos problemos 1–4 priežastys;
- siūlytina Programos projekte prie problemų sprendimo nurodyti ne tik ŽŪM planuojamas vykdyti pažangos priemones, bet ir pažangos priemones, kurios numatytos kitose plėtros programose (pvz., Aplinkos ministerijos parengtame Aplinkos apsaugos ir klimato valdymo plėtros programos projekte). Pateiktame Programos projekte trūksta nuorodų į kitų ministerijų parengtas plėtros programas;
- atkreiptinas dėmesys, kad Programos projekto III skyriuje prie vienos iš pažangos priemonių tarp dalyvaujančių institucijų nurodyta Kultūros ministerija, tačiau teikimo lydraštyje nepateikta informacija dėl derinimo su šia institucija Vyriausybės darbo reglamento nustatyta tvarka. Jei nutarimo projektas nebuvo derintas su Kultūros ministerija, reikėtų jį pateikti šios ministerijos išvadai pagal kompetenciją gauti;
- siūlytina papildyti teikimo lydraštyje esančią informaciją apie Programos rengimo ir derinimo proceso eigą (patikslinant apie Programai parengti sudarytą darbo grupę ir pan.), taip pat apie siekiamą naudą ir rezultatus, kurių tikimasi įgyvendinus Programą.

Ekonomikos politikos grupės patarėjas

Vaidas Talačka

Strateginio planavimo ir stebėsenos grupės patarėja

Nijolė Kundrotienė

Vaidas Talačka, tel. +37070663722, el. p. vaidas.talacka@lr.lt